

Галина Білик

«ЛІТЕРАТУРА МУСИТЬ САМА ПРОКЛАДАТИ СОБІ ДОРОГУ»

Розмова з головою ПОО НСПУ Наталією Трикаш

Наталія ТРИКАШ (КІРЯЧОК) – поетка, прозаїк, член Національної спілки письменників України (2012), голова Полтавської обласної організації НСПУ (2015), культурно-громадська діячка, ініціаторка й активна учасниця багатьох творчих та освітніх проєктів, які здобули успіх і визнання в Полтаві та області й на ширших теренах України. Захоплення художнім словом, бажання плекати його не тільки у власній мистецькій лабораторії, а й нести людям, пробуджувати в них інтерес і повагу до рідного письменства, бажання читати, говорити про літературу, а то й самому взятися за перо, дивовижна енергійність, настійливість, відповідальність, із якими вона прагне налагоджувати творчу комунікацію своїх колег по цеху – обговорювати й вирішувати проблеми, ділитися здобутками, опановувати нові художні горизонти, улаштовувати спільні акції – ось лише деякі з рис цієї ще зовсім молодого людини, яка громадське цінує не менш за особисте, має волю і гідність жити публічним життям, служити духовній справі. Нашу розмову напередодні 35-річного ювілею мисткині ми присвятили питанням і творчим, і буденним, осмисленню перейденого і планам на майбутнє, зазирнули за лаштунки загальновідомого й ледь торкнулися найпотаємнішого.

– Пані Наталю, як так склалося, що Ви обрали в житті творчу стежину, стали професійним письменником?

– У моєму житті є кілька пам'ятних моментів, які підштовхнули мене до письменницької праці. Хоч письменником, у широкому розумінні цього слова, себе не вважаю. Більше людиною, яка відчуває слово і дуже тонко сприймає цей світ. Мені подобається думка про те, що творча людина – це не лише та, яка виробляє той чи той культурний продукт. Творча людина – це спосіб мислення. Люблю жити творчо, багато в чому вбачаю мистецтво. Найбільше на мій вибір у житті впливають люди. Найпершою людиною, яка відкрила для мене красу слова й літератури, була вчителька української мови Любов Іванівна Дубас. Досі пам'ятаю свої відчуття від її першого уроку української мови в п'ятому класі. Мова педагога була настільки гарною, мелодійною, що мені здалося, наче то пісня. Потім був Полтавський державний (нині – національний) педагогічний університет імені В. Г. Короленка, і викладачі кафедри літератури по-справжньому захопили мене дивовижним багатством сучасного українського письменства. Відтоді мої невмілі перші поетичні спроби поступово стрункішали, увиразнювалися ритмічно, обростали образами... Писати ж почала ще в початкових класах школи.

Віршування для мене тоді і зараз – це спосіб говорити про світ, про людей, про почуття.

Ще навчаючись в університеті, почала відвідувати літературну студію «Полтавські джерела», яка багато років діяла при нашій обласній організації Національної спілки письменників України. На той час її вели талановиті поети Сергій Осока й Олена Гаран. Щотижня у спілчанській залі збиралися до двох десятків молодих авторів, які читали свої тексти і прагнули почути відгуки професіоналів. Часто ці відгуки були надто критичні, втім це сприймалося багатьма літстудійцями як поштовх до пошуку яскравого рядка, вдалої рими. Тоді я зрозуміла: письменство – це робота, яка вимагає щоденної праці над собою. Ти маєш сказати *своє власне слово* в літературі, твій голос повинен бути *неповторним*.

– Звідки взялося бажання не просто творити, осягаючи власні думки й почування, шукати гармонії у слові, а цілковито зануритися у вир доколалітературного життя, зокрема – очолити ПОО НСПУ? Напевно, для цього рішення потрібна була ще й чимала мужність.

– В апараті Полтавської обласної організації Національної спілки письменників України я працюю вже тринадцять років. Знаю, якими бувають складні фінансові труднощі в неприбутковій

громадської організації, що орендує приміщення, сплачує високі комунальні платежі і при цьому влаштовує літературні конкурси для молоді, творчі вечори письменників, займається впорядкуванням

один рік. Адже спілка письменників – це передовсім громадська організація, яка має статутні цілі й завдання. Ще за часів СРСР за спілкою письменників закріпився державний тип управління,

Учасники творчого семінару в літературній студії «Полтавські джерела». Фото, 4 січня 2011 р.

альманахів. Моєю попередницею на посаді голови була Олена Гаран, яка активно працювала з молоддю, за її сприяння спілка поповнилася багатьма обдарованими авторами. Завдяки старанням Оле-

коли організація була «надавачем благ» – путівок, видання книг, гонорарів... Часи змінилися, і відтепер література мусить сама прокладати собі дорогу: маємо заробляти кошти на утримання офісу, на реалізацію різноманітних творчих проектів... Я розуміла, що це на сьогодні досить важка ноша, але відчувала підтримку колег. Рішення очолити спілку з'явилося скоріше від усвідомлення того, що я маю досвід та знання й у відведену мені каденцію зможу реалізувати задумане. Серед планів був повноцінний письменницький сайт, який нині успішно діє та є платформою для літературної критики Полтавщини, майданчиком для презентації творчості членів спілки, своєрідним хронографом літературних подій письменницької організації. Я мала на меті перетворити спілку в організацію, яка передовсім утілює в життя різноманітні проекти, направлені на збереження культурної спадщини регіону.

Літературний гурт полтавських молодих поеток «Знак чотирьох». Зліва направо – Олена Задорожна, Наталія Трикаш, Олена Гаран, Євгенія Найчук. Фото

ни обласна письменницька організація орендувала приміщення з актовою залою для творчих зустрічей. Але з кожним роком утримувати таку велику площу ставало все складніше. Адже всі ми знаємо, що письменник часто сам собі видавець. Чимало авторів публікують книги власним коштом. Таких людей я називаю «меценатами» культури, які нині тримають наш хиткий духовний світ.

На час мого обрання я мала чітку стратегію розвитку нашої організації, яка формувалася не за

Нашою одвічною проблемою є те, що, не зважаючи на багату історію, на те, що не потрібно чогось вигадувати, створювати легенди, аби зацікавити своїх краян та іноземців, ми часом не маємо злагодженої позиції стосовно збереження та популяризації культурної спадщини. З Полтавщиною пов'язані численні письменники зі світовим ім'ям – Микола Гоголь, Тарас Шевченко, Леся Українка... Цей список можна продовжувати. Але щоб вийти на європейський рівень, потрібно розвивати міжсекторну співпрацю. І кожен тут мусить виконувати власну місію. Митці – працювати над концепцією, науковці – відкривати й досліджувати

нові сторінки життя і творчості літераторів, влада – розробляти й фінансувати відповідні програми, бізнес – інвестувати в культурний туризм, а громада від того лише виграє. Подібні приклади бачимо, зокрема, в Польщі.

– Усе ж чи не розчарували Вас ці нещодавно збігли два роки «при спілчанському портфелі»? Чого навчили? Чим порадували? Що Ви бачите на сьогодні найскладнішим питанням у функціонуванні полтавської літературно-мистецької спільноти? І які проглядаєте горизонти її діяльності на майбутнє?

– За цей проміжок часу я зіткнулася з новими для себе викликами. Таким, зокрема, виявилось керування тривалими в часі проектами, де я мусила координувати працю колег, залучати кошти в організацію, працювати з іноземними донорами. Колеги мене підтримували і разом зі мною трудилися над тим, аби був зареєстрований спілчанський літературний журнал, оновилася експозиція в музеї Григора та Григорія Тютюнників у Шилівці, почали діяти літературно-краєзнавчі маршрути... На жаль, омріяний журнал – ще й досі не вирішена проблема. Редакція підготувала розлогий стартовий випуск, але ми так і не отримали фінансування від обласної влади. Прикро констатувати такий стан речей у нас на Полтавщині, адже переважна більшість обласних осередків НСПУ мають свої часописи, які фінансуються з обласного бюджету. Не хочеться, щоб перше число з ентузіазмом упорядкованого полтавськими письменниками видан-

ня залишилося неопублікованим, адже для митців надзвичайно важливо комунікувати із громадою, відчувати її інтерес, підтримку. Журнал має назву

Під час роботи обласного семінару-практикуму молодих авторів «Територія голосу». Зліва направо – Олена Гаран, Наталія Трикаш, Марія Лагода. Фото, с. Нижні Млини на Полтавщині, 5.08.2012 р.

«Полтавська криниця»; це своєрідне продовження кращих традицій літературних часописів Полтавщини. У 1990-х роках доволі потужним на теренах області був літературно-мистецький часопис «Криниця» на чолі зі знаним поетом і журналістом Тарасом Нікітіним. До редакції «Полтавської криниці» також уходять відомі письменники, науковці, журналісти, а біля її керма – доктор філологічних наук,

Урочисте зібрання з нагоди 60-річчя Полтавської обласної організації НСПУ. Фото, м. Полтава, 9.04.2016 р.

професор, член національних спілок журналістів, краєзнавців, письменників України Олексій Неживий. Звичайно, ми намагатимемося не зупинятися на півдорозі й довершувати розпочату справу. Сподіваюся, що невдовзі все-таки матимемо своє видання. До того ж воно дуже оригінально задумане, має цікаву структуру, зокрема такі рубрики,

як «Літмайдан», «Наголос», «Написане залишається»... Серед інших планів ПОО НСПУ – налагодження мистецьких обмінів молодих письменників і культурних діячів Полтавщини з польськими колегами, створення нового формату літературного конкурсу та клопотання перед місцевою владою щодо започаткування та фінансування серії «Перша книга автора».

– Яке місце у Вашому житті посідає творчість? Чи легко підкорюються її вершини? Що надихає?

– Вершини підкоряються нелегко. Пишу зараз мало. Натомість захопилася психологією. Мені завжди були цікаві люди, те, як вони мислять, як переживають ті чи ті події. Мене захоплює робота людини над собою, її внутрішній стан і процес розвитку. Зараз навчаюся в Інституті психотерапії Ігоря Погодіна, який готує гештальт-терапевтів. Гештальт-терапевти – це фахівці, які допомагають людям краще пізнати себе, розібратися в тому, як вони будують своє життя, сприяють у намаганні зробити його більш яскравим, насиченим, щасливим. Це теж своєрідне мистецтво – відчувати інших. Надалі хочу писати психологічну прозу, втім поки що опановую науку, а там час покаже...

– Розкажіть більш детально про ті проекти, до яких долучаєтеся Ви з однодумцями. Як з'явився їх задум? Хто допомагає в розробці літературних маршрутів, організації та проведенні читань, тренінгів? Чи бачите Ви вже сьогодні конкретні результати цієї справи, реальну корисність своїх дій, зусиль?

– Слова Й. В. Гете «Хочеш пізнати поета – піди в його край» стали гаслом проекту «Літературно-краєзнавчі маршрути „Земляки“», який ПОО НСПУ реалізовувала на теренах області впродовж року. Проект відбувся завдяки підтримці Центру культурного менеджменту й Асоціації агентств місцевої демократії (ALDA) у рамках програми СНОІСЕ. Він спільно фінансується Європейським Союзом. Цей задум спрямований на закладення фундаменту літературного туризму в Полтавській області, на створення сучасних експозицій за участю місцевої громади. До речі, автор ідеї – відома письменниця, тележурналістка Інна Снарська (Дідик). Використовуючи сучасний європейський досвід, команда проекту розробила й популяризувала літературні маршрути Полтавщини, які становлять собою більш різнопланові заходи, ніж суто відвідування місць, пов'язаних із життям і творчістю письменників-земляків. У рамках проекту ми працювали з такими об'єктами історико-культурної спадщини, як будинки-музеї, музейні кімнати, об'єкти життєпису й артефакти видатних українських письменників-уродженців Полтавщини, архіви, свідчення очевидців тощо. Завдяки проекту розробили літературно-краєзнавчі маршрути «Стежками Лесі Українки» (м. Гадяч), «Слідами Михайля Семенка по Кибинцях» (с. Кибинці), «Григорій та Григій Тютюнники: дорогами життя і творчості» (с. Шилівка).

Важливою складовою на початку проекту стали освітні заходи для активістів, спрямовані на формування загальних завдань і цілей їхньої майбутньої діяльності, а також знайомство учасників із новими формами роботи у сфері збереження культурної спадщини. На тренінгах і семінарах учасники із трьох районів Полтавської області й інші зацікавлені особи отримали необхідні знання, а також подружилися, що надало можливість створити платформу однодумців для подальшого спілкування та обміну досвідом у створенні літературно-краєзнавчих маршрутів.

Одне із завдань, яке команда проекту ставила перед собою, – це об'єднання ресурсів влади, підприємців, представників творчих спілок, волонтерів, членів громадських організацій. Зараз ми можемо стверджувати, що ця мета досягнута. Наприклад, місцева влада й підприємці Зіньківського району профінансували покажчики й інформаційні знаки на маршрут «Григорій і Григій Тютюнники: дорогами життя і творчості».

У рамках проекту були повністю або частково модернізовані експозиції музеїв письменників, а

також – завдяки місцевій владі – зроблений капітальний ремонт приміщень. У кожному районі проекту діяли творчі майстерні з розробки маршрутів, до яких залучалися представники громадських організацій, бібліотекарі, письменники, вчені. Спираючись на достовірні наукові факти, ці креативні осередки вибудували цікаві літературно-краєзнавчі маршрути, що привернули до себе перших туристів, і ми отримали схвальні відгуки про виконану роботу.

Звичайно, слід говорити і про проблеми, з якими зіткнулися під час проекту, а саме: працівникам музеїв не вистачає знань про те, як залучати туристів і взаємодіяти із громадськістю; членам громади потрібна активізація культурного життя і створення платформи для освітніх заходів; активістам необхідна можливість самореалізації; для влади важливо поліпшити презентабельність того чи того району, його туристичну інфраструктуру; для гостей треба створити можливість широкого ознайомлення зі спадщиною земляків на тих територіальних локаціях, де митці народилися, проживали, творили.

Під час візиту до польських громадських організацій у сфері туризму і збереження культурної спадщини ми знайшли нових партнерів, які мають подібні цінності й охочі до співпраці. На прикладі окремих об'єктів, як-от творчої кав'ярні «Kinokofkret», ми побачили, як багато важить художнє втілення культурного простору, попередня детальна розробка концепції та дотримання її в подальшому. На жаль, в українських реаліях ми часто

зупиняємося на питанні – як це зробити? Тоді як головне – це що ми хочемо зробити і як воно буде працювати й розвиватися. Ми спілкувалися з організаціями, які здебільшого працюють у сільській

На відкритті розмовного кафе в Гадяцькій ЦРБ імені Лесі Українки. Зліва направо – Інна Снарська, Катерина Кувшинова, Валентина Шемчук, Наталія Трикаш. Фото, м. Гадяч, 22.10.2016 р.

місцевості, щоб мати можливість застосувати побачене в нашій роботі.

Позитивним підсумком проекту є поява місцевих спонсорів і значної кількості волонтерів. Зверну увагу й на те, що на початку роботи майстерень не завжди вдавалося досягнути спільного бачення літературного маршруту. Наприклад, одна з майстерень не могла домовитися про те, який вигляд повинні мати інфраструктурні об'єкти на марш-

Відкриття літературного маршруту «Лесиними стежками». Фото, м. Гадяч, 22.10.2016 р.

руті: представники влади висловлювали бажання встановити лавочки на місці, де потенційно можна проводити культурні заходи, натомість письменники, члени громадських організацій схилилися до думки про необхідність створення об'єкта, який би приваблював туристів. Так з'явилося одне з перших досягнень проекту – створення креативного простору і будівництво Альтанки Михайля Семенка в селі Кибинці. Альтанка є не тільки місцем відпочинку для туристів, але й має художню концепцію, пов'язану з ім'ям письменника. Також важливим надбанням проекту є літературно-документальні драми, засновані на біографічних фактах письменників-земляків. До їх написання та постановки залучалися відомі драматурги й актори, а в масових дійствах брали участь і місцеві жителі.

Звісно ж, набутий досвід зумовив нове бачення проекту і можливостей його розвитку. Насамперед, слід подбати про підготовку екскурсів на розроблені маршрути. Робота над цим уже ведеться, і кілька гідів із місцевих краєзнавців активно працюють. По-друге, оскільки великий інтерес у туристів викликали театралізовані екскурсії, які проводяться на маршрутах, міркуємо про підготовку постійного складу групи акторів і придбання їм костюмного інвентарю.

Також проект пожвавив діяльність місцевих громад, а об'єкти літературного туризму стали центрами громадської активності. Разом з учасниками майстерень ми впровадили таку форму роботи, як розмовне кафе. Ця форма дозволяє в неформальній обстановці спілкуватися й дізнаватися більше про ті чи ті історичні постаті визначних краян, а також зустрічатися із сучасними письменниками. Ми очікуємо, що такі заходи стануть частиною маршрутів і будуть приваблювати краян та гостей області.

Серед незапланованих, але вельми приємних наслідків є те, що, приміром, у Зінькові місцева влада взяла на себе фінансування музею письменників-емігрантів. Це, зокрема, дозволило команді проекту розширити запланований літературно-краєзнавчий маршрут і створити для цього ще одну майстерню.

Успіхом проекту «Літературно-краєзнавчі маршрути „Земляки”» стало й те, що до нас почали приєднуватися активісти з інших районів, де є свої пам'ятні літературні постаті. Уже зараз ми надаємо їм методичні консультації і разом готуємо проекти, спрямовані на збереження культурної спадщини регіону. Команда проекту створила сайт літературних маршрутів Полтавщини – це платформа для розвитку літературного туризму в області, а також інструмент залучення туристів.

Керівниками творчих майстерень із розробки літературно-краєзнавчих маршрутів були письменники й культурні менеджери – Любов Якимчук, Галина Танаї, Олена Гаран, Інна Снарська, Олексій Неживий.

– Навпевне, є плани не зупинятися на досягнутому й накреслювати нові вектори діяльності?

– Так, ми плануємо розробити літературно-краєзнавчий маршрут «Тарасові шляхи» в Березовій Рудці, яку недаремно називають столицею Шевченкового серця. Тарас Григорович відвідував це село аж п'ять разів. Там збереглися давні архітектурні споруди Закревських, у яких гостював Шевченко: садиба з парком, флігелі, родинна усипальниця; на їхній базі діє народний історико-краєзнавчий музей, відкритий 1974 року. Однак пересічному подорожньому самотужки складно дізнатися, де мешкав поет, де писав портрети Закревських, де вони з Ганною могли зізнаватися одне одному у своїх почуттях... Так званий «Острів кохання» й місток занедбані й не відповідають вимогам до туристичного об'єкта, а отже потребують облаштування. У селі немає вказівників, табличок. Єдині орієнтири щодо «Шевченківських місць» – знаки на трасі Київ – Харків, але де знаходяться ті місця, як до них дістатися, туристи мусять дізнаватися самостійно. Ми плануємо долучити місцеву владу до облаштування туристичного об'єкта «Острів Кохання» на цьому маршруті. А на сьогодні особливо багато для його прокладення робить письменницьке подружжя Олени й Тараса Завітайлів – власників зеленої садиби творчого простору Zavitaylo's Organic House.

З-поміж планів – і привернення уваги до імені Володимира Малика. Цей полтавський Дюма здобув особливу популярність у 1970–1980-х роках, а його історичні романи, покликані, за власним баченням майстра слова, «виправити духовний хребет нашого народу», входили до десятки найулюбленіших книг українців. Зараз, на жаль, твори Володимира Малика недостатньо відомі підліткам та юнацтву...

Отож, є до чого братися і є велике бажання змінювати літературний побут області на краще, аби лиш було для цього спільне зацікавлення громади і сприяли зовнішні обставини.

– Дякую Вам за надзвичайно цікаву розмову, яка, певна річ, оприявила лише окремі сторінки діяльності ПОО НСПУ, але вони особливо яскраво засвідчують неабиякий огро́м ретельної і масштабної праці, щире вболівання за розвиток культури краю, турботу про відновлення високого духовного статусу Полтавщини, уславлення достойних земляків, а подеколи й повернення громаді їхніх чесних імен. Нехай ця добра справа знаходить якнайширший резонанс у душах людей, об'єднує культурні сили міста і області, сприяє вихованню молоді, додає всім нам патріотизму і внутрішнього піднесення. Вам особисто зичу триматися обраного курсу й досягнути максимальної творчої реалізації.